

I. Úvod

Odborná bibliografie, jež byla ve Francii i jinde doposud literárnímu hnutí husarů věnována, nevyniká bohatostí, zvláště porovnáme-li ji s bibliografií jiných literárních proudů, ať už souběžných, nebo následných.

Příčin by se patrně našlo několik. Jednou z nich je zřejmě jistá nesourodost mezi tímto literárním hnutím a myšlenkovými trendy, které po roce 1945 a v padesátých letech ve Francii převládaly. Svým okázalým „neintelektualismem“ se totiž husaři protví jak duchu existencialismu, tak nového románu. Důrazem na neangažovanost literatury a na svébytnost estetických hodnot se zase oddělují od stoupenců angažovanosti a dobových humanistických proudů. Jejich pravicovost pak dráždí převážně levicové citění tehdejších kulturních elit. K menšímu zájmu o husary přispěla i nevyjasněnost samotného hnutí, které se odmítalo zřetelně definovat. Jeho příslušníci příliš lpěli na své jedinečnosti, než aby přijali společný literární manifest.

Přesto se již na počátku padesátých let dostalo tomuto literárnímu proudu zřetelného pojmenování a název „husaři“ velice brzy vešel do literárněhistorických příruček. Avšak časový odstup byl tehdy ještě nedostatečný a nedovolil hlubší vhléd do dobové problematiky. Zvrat nastává až počátkem sedmdesátých let. Přispívá k tomu nemalým dílem také změna intelektuálního a společenského klimatu ve Francii. Celkově lze říci, že situace se výrazně obrací ve prospěch husarů. Podegaullovská Francie znovu nastoluje otázku poválečného vývoje a přehodnocuje náhled na postavení levice a pravice. Dochází rovněž k posunu v hodnocení kulturního a literárního vývoje a významu jednotlivých literárních proudů. Bývalí husaři postupně dosahují trvalého uznání, jejich dílům jsou přiznány prestižní literární ceny, dva z nich – Michel Déon a Jacques Laurent – se stávají členy Francouzské akademie. Vzdůstá zájem veřejnosti a taktéž literární vědy a kritiky.

Vznikají důležité monografie. Nejvíce titulů patří Rogeru Nimierovi. Je to jednak proto, že se jedná o vůdčí osobnost hnutí, jednak od jeho tragické smrti roku 1962 uplynula jistá doba umožňující odstup v rozhledu i v hodnocení. Autorem prvního díla o Nimierovi je belgický kritik Pol Vandromme, který se problematice pravicových autorů – Célinovi, Aymému, Maurrasovi, Drieu La Rochellovi, Rebatetovi a rovněž husarům – věnuje soustavně.¹ Nevýhodou Vandrommovy průkopnické práce je, dle našeho názoru, esejistické pojetí,

¹ Pol Vandromme, *Roger Nimier*, Bruxelles, Jacques Antoine 1977. Viz též z poslední doby souhrnnou studii, věnovanou vztahům mezi Célinem, Marcellem Aymém a Rogerem Nimierem: *Céline & Compagnie*, Lausanne, L'Âge d'Homme 1996.

málo soustředěné na fakta a argumentaci. S podobným přístupem se setkáme u Oliviera Frébourga, jenž se spokojuje, jistě plným právem, s dojmy, které v něm Nimierova osobnost a dílo vyvolávají.² Soustavně se Rogerem Nimierem zabývá Marc Dambre. Kriticky zhodnotil a roztřídil spisovatelovu pozůstalost. Zasloužil se o vydání Nimierových literárních kritik a recenzí, souboru povídek a také soukromé korespondence mezi Rogerem Nimierem a Jacquesem Chardonnem.³ Vrcholem jeho úsilí je monumentální, bezmála sedmisetstránková kritická monografie *Roger Nimier. Hussard du demi-siècle*.⁴ Marc Dambre též inicioval založení společnosti „Association Roger Nimier“, která sdružuje zájemce o spisovatelovo dílo a v období 1980–1989 uveřejnila šest čísel svých *Cahiers*. V roce 1990 společnost uspořádala první konferenci věnovanou Rogerovi Nimierovi a vydala sborník *Roger Nimier, quarante ans après „Le Hussard bleu“*.⁵ Zejména Dambrovou zásluhou se dílo Rogera Nimiera stalo předmětem univerzitních studií a námětem řady přínosných doktorandských prací.

Ostatním husarům se zatím dostalo menší pozornosti. Za hlavní překážku lze považovat skutečnost, že se jedná o autory dosud žijící (Michel Déon, Jacques Laurent) nebo zesnulé teprve nedávno (Antoine Blondin, 1991). Ve francouzské literárněvědné tradici nebývá zvykem se v takovém případě pouštět do rozsáhlých prací. První monografie věnovaná Michelu Déonovi vzešla opět z pera Pola Vandromma.⁶ Zdá se vydařenější než jeho předchozí práce o Nimierovi, vyniká zasvěceným rozbořem Déonových děl. Zato útlý spisek Érika Neuhoffa je třeba považovat především za vroucí vyznání obdivu k velikému spisovateli a vzoru.⁷

Také o Jacquesi Laurentovi vyšly dvě knižní publikace. Zatímco Jean-François Bory přináší zajímavý přehled mnohostranných aktivit husarského spisovatele, novinář Bertrand de Saint Vincent se soustřeďuje převážně na životopisné údaje.⁸ Ani jedno z děl nemá povahu literárněkritickou či literárněhistorickou, představují však cenný zdroj informací. Výhodnější je situace u Antoina Blondina, jehož tvorbu zasvěceně analyzuje Alain Cresciucci v odborné monografii *Antoine Blondin, écrivain*.⁹ Celkově však husaři – krom Nimiera – na tu „svou“ monografii dosud čekají.

² Olivier Frébourg, *Roger Nimier. Trafiquant d'insolence*, Monaco, Éditions du Rocher 1989.

³ Roger Nimier, *L'élève d'Aristote*, Paris, Gallimard 1981 (eseje a literární kritiky); Roger Nimier – Jacques Chardonne, *Correspondance 1950–1962*, Paris, Gallimard 1984; *Les écrivains sont-ils bêtes?*, Paris, Éditions Rivages 1990 (literární kritiky); *Les Indes Galandes*, Paris, Éditions Rivages 1990 (novely a povídky); *Journées de lecture II*, Paris, Gallimard 1995 (literární kritiky).

⁴ Marc Dambre, *Roger Nimier. Hussard du demi-siècle*, Paris, Flammarion 1989.

⁵ *Roger Nimier, quarante ans après „Le Hussard bleu“*, Paris, Bibliothèque Nationale 1995.

⁶ Pol Vandromme, *Michel Déon. Le nomade sédentaire*, Paris, La Table Ronde 1990.

⁷ Éric Neuhoфф, *Michel Déon*, Monaco, Éditions du Rocher 1994.

⁸ Jean-François Bory, *Jacques Laurent*, Paris, Henri Veyrier 1987; Bertrand de Saint Vincent, *Jacques Laurent alias Cécil Saint-Laurent*, Paris, Julliard 1995.

⁹ Alain Cresciucci, *Alain Blondin, écrivain*, Paris, Klincksieck 1999.

Téměř každá z výše uvedených knih se zabývá také literárním hnutím husarů, pokaždé ovšem jen z hlediska autora, o němž je řeč. Souhrnný pohled nalezneme v příslušných kapitolách některých dějin novodobé francouzské literatury, například u Pierra de Boisdeffra, Reného-Marilla Albérèse, Klébéra Haedense a některých dalších, o nichž se ještě zmíníme. Pojednání jsou to ovšem vesměs krátká, zobecňující, bez možnosti hlubšího zdůvodnění. Širší záběr nabízí sborník *Les Hussards. Une génération littéraire*,¹⁰ který vzešel z mezinárodní konference uspořádané roku 1997. Jednotlivé příspěvky v souhrnu poprvé odhalují rozsah a složitost celé problematiky. Že chybí syntetický pohled, nelze takovému druhu publikace vytýkat. Naopak: právě zevrubné dílčí vhledy představují podnět a výzvu k důkladné syntéze. Obšrně a do hloubky se husary zabývá, pokud víme, prozatím jen monografická práce profesora francouzské literatury na univerzitě v Nottinghamu Nicholase Hewitta *Literature and the Right in Postwar France. The Story of the "Hussards"*.¹¹ Je faktograficky bohatá, přesná. Zaměřuje se zejména na politická kritéria, myšlenkové vlivy, osobní styky a pouta. Velkou pozornost přikládá vazbám na předválečné myšlenkové proudy, soustředěné hlavně kolem *Action française*. Poněkud v pozadí zato stojí aspekty literární a estetické.

Vzali jsme si za úkol literární hnutí husarů prozkoumat podrobněji a pokusit se přitom propojit aspekt historický, literárněhistorický a estetický. Svůj úkol jsme vymezili důrazem na období, které je pro toto hnutí nejdůležitější: od roku 1945 až do počátku šedesátých let. Za východisko nám posloužily jednak výše zmíněné odborné práce, jednak příručky a články, jež jsou dané problematice zasvěceny. Těžiště našeho zájmu však patřilo především dílu čtyř spisovatelů, které je možno považovat za jádro celého proudu – Antoina Blondina, Michela Déona, Jacquese Laurenta a Rogera Nimiera. Jedná se zčásti o publikace knižní – romány, povídky, eseje, autobiografie, korespondenci. Obzvláště jsme si pak všímali působení těchto autorů v redakcích časopisů a literárních revuí. Zdaleka jsme neobsáhli vše. Prošli jsme zhruba dvěma desítkami těch nejdůležitějších periodik od *Combat* a *L'Étudiant français* z konce třicátých let až po *Arts* a *Le Nouveau Candide* z počátku let šedesátých. Zaměřili jsme se přitom zejména na týdeníky a měsíčníky, které lze považovat – částečně nebo zcela – za „husarské“ – *La Table Ronde*, *Opéra*, *La Parisienne* a *Arts*.

Stav dosavadního bádání ve věci husarů do značné míry ovlivnil náš přístup. Skutečnost, že literární historie danou problematiku dosud zevrubněji neprozkoumala a nestačila ani některé jevy náležitě pojmenovat a uvést do souvislostí, že také sami někteří význační členové družiny, jak ještě uvidíme, existenci vlastního hnutí dokonce popírají – to vše nás přinutilo zaujmout ja-

¹⁰ Marc Dambre (éd.), *Les Hussards. Une génération littéraire*, Paris, Presses de la Sorbonne Nouvelle 2000.

¹¹ Nicholas Hewitt, *Literature and the Right in Postwar France. The Story of the "Hussards"*, Oxford (UK), Herndon (VA, USA), Berg 1996.

kousi „konvergentní“ strategii, dávat přednost společným znakům na úkor odlišností, zdůrazňovat skupinové rysy na úkor individuálních, jádro na úkor periferie.

Tento dostředivý pohled převládá v první části, v kapitolách II až V. Sledujeme zde nejprve genezi názvu a zrod hnutí, které označuje (II. „Husari“). Na vztahu mezi literaturou a politikou se pak pokoušíme upřesnit historický a literární kontext, v němž literární proud vzniká. Politické souvislosti hrají ve sledovaném období mimořádně důležitou roli. Označení husarů za autory pravicové je v zásadě správné, ale bez bližšího vysvětlení může být jen povrchní a dokonce zavádějící. Proto se snažíme objasnit – možná podrobněji, než to bývá obvyklé – složité vazby tohoto hnutí jak k některým proudům politickým (gaullismus), tak myšlenkovým (pravicový a levicový radikalismus). Odtud vycházíme, abychom postihli utváření a pohyb literární struktury v daném dějinném okamžiku. Ta totiž do značné míry podmiňuje nejen některé aspekty hnutí, ale i jeho možnosti při průniku do literárního povědomí (III. „Literatura a politika“). Pro zachycení a analýzu vývoje jsme volili cestu, která se nám v daných souvislostech zdála nejprůkaznější. Zaměřili jsme se na literární časopisy a revue, neboť je pro dané období považujeme za místo, kde dochází k nejužšímu dotyku doby a literatury. Také je zde možno poměrně přesně sledovat, jak se husari vymezovali vůči ostatním skupinám a proudům, jaké styky a jaká spojení navazovali, s kým a proč vedli spory a polemiky. Tuto kapitolu jsme ještě doplnili krátkým pojednáním o působení husarů v některých nakladatelstvích (IV. „Časopisy a hnutí husarů“). Ze získaných poznatků a z rozboru literárních děl vycházíme při pokusu o určení dominantních společných znaků a o obecnou charakteristiku „husarské“ estetiky (V. „Estetika husarů“).

Teprve potom je dostředivý pohled předchozích kapitol doplněn pohledem opačným, tak aby bylo možno zachytit to, co je nedílnou součástí hnutí a jeho uměleckého kréda, totiž individualismus jednotlivých autorů. Při vší snaze o komplexnost jsme se omezili na zmíněné čtyři autory představující jádro hnutí – Blondina, Déona, Laurenta a Nimiera (VI. „Čtyři z husarů“). Cílem bylo vystihnout různou podobu „husarství“ u každého z nich a zároveň otevřít některé průhledy umožňující pochopit další osudy sledovaného literárního hnutí.

Jak jsme již naznačili, nemůže si naše práce činit nárok na úplnost. Souhrnný pohled, který v ní převládá, je především dobře míněným pokusem, jak v hlavních rysech představit zajímavou, avšak dosud méně známou a méně prozkoumanou oblast francouzské poválečné literatury. Z odstupu let se některé literární experimenty husarů možná jeví stejně odvážné jako u autorů nového románu. Na rozdíl od nich ale husari nikdy neodstupují od příběhovosti. Tu naopak pěstují a pronášejí padesátými léty do období dalších. Svým vpravěčstvím a smyslem pro literární hru mají husari rozhodně co říci čtenářům i literárním kritikům dneška.